

Марина Ј. Баги¹

Институт за српски језик САНУ²

ЕВАЛУАТИВНИ КОМЕНТАРИ У ТЕКСТОВИМА СПОРТСКИХ НОВИНАРА

Предмет овог рада јесте анализа спортских евалуативних коментара у српском језику. Истраживање је засновано на корпусу који чине примери из текстова спортских новинара објављених у штампаном и електронском облику. Полази се од претпоставке да се спортски коментари састоје од два основна типа текстуалних сегмената – од праћења радње и од коментара-евалуација, а да се евалуативни коментари углавном поларизују на похвале и покуде. Један од основних циљева рада јесте да се опишу језичка својства коментара-евалуација, да се сагледају њихови комуникативни аспекти, као и да се провери да ли су њихове карактеристике условљене језичким медијем. Посматра се однос између коментара и говорних чинова, те се тежи ка издвајању и анализирању језичких средстава којима се остварују похвале и покуде. У вези са евалуативним коментарима се, такође, разматрају питања емоционалности, експресивности и субјективности.

Кључне речи: спортски коментари, коментари-евалуације, публицистика, прагматика, српски језик.

---

¹ Контакт подаци: marina.bagi17@gmail.com

² Овај рад финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, према Уговору број 451-03-847/2021-14/2821, који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

I Увод

1. Предмет рада

Овај рад проучава евалуативне коментаре (или коментаре-евалуације) у оквиру текстова које пишу спортски новинари. Посматрају се штампани текстови и текстови са интернет портала. Циљ је да се на ексцерпираним примерима из корпуса оцрта структура коментара-евалуација и да се уоче њихове одлике. Затим, наредни циљ састоји се у томе да се напишу и анализирају језичка средства којима се служе спортски новинари приликом писања ових коментара, као и да се установи да ли постоје разлике између штампаног и електронског медија. Осим тога, рад тежи ка томе да расветли друштвене и комуникативне аспекте у вези са настанком коментара-евалуација. Коначно, један од циљева јесте и да се ближе испитају питања афективности, експресивности и субјективности.

2. Теоријски оквир

У раду се, најпре, ослањамо на посматрање коментара као типа дискурса (Половина 1998: 397). У складу са тим, спортске коментаре сматраћемо једним од подтипова коментара као вида дискурса. Наиме, сам термин *коментар* јесте вишезначан, те, осим на тип језичког акта и дискурса, може да се односи и на кратак исказ саговорника (врста говорног чина), да означава шири дискурс (такав је, на пример, политички коментар) или делове ширег текста (коментар писца у књижевним делима) (в. Половина 1998: 397).

Према речима В. Половине, у коментару као типу дискурса издвајају се „два основна функционална типа текстуалних сегмената: 1) праћење радње, тј. дескрипција (просто информисање), и 2) коментар-евалуација. У оквиру евалуативног коментара најочљивије је поларизовање на похвале и покуде” (Половина 1998: 404).

Напоменућемо да се, када су у питању одлике новинских текстова, ослањамо на анализе из релевантне литературе (в. Rajnvaјn 1988, Katnić-Bakaršić 2001, Тошовић 2002, Спасић 2016). С обзиром на то да за нашу анализу није нарочито релевантно ком типу одређени новинарски текст припада, за све њих користићемо надређени појам *текст*.

На крају, у вези са теоријом говорних чинова, угледамо се на приступ Џ. Серла (в. Serl 1991) и на његову класификацију говорних чинова (в. Serl 1976). Према тој подели, похвале и покуде убрајају се међу експресиве.

3. Корпус и методологија истраживања

Истраживање је засновано на корпусу који чине ексцерпирани примери из штампаних и електронских медија, а односе се на спорт.

Када је реч о штампаним текстовима, коришћено је неколико бројева *Спортског журнала, Политике и Вечерњих новости*. Грађа за примере из електронских медија најчешће је преузимана са сајта *Mozzart Sport*, али и са следећих портала: *Политика, Блиц, Вечерње новости, Нова и Н1*. Сви примери су прикупљени у периоду између 13. марта и 1. маја 2022. године.

Ексерципирано је укупно 200 примера (100 из штампаних текстова и 100 из електронских текстова) који представљају коментаре-евалуације у текстовима са спортском тематиком. Након ексерпције, грађа је класификована и анализирана према језичком средству којим се постиже похвала, односно покуда, као и према томе да ли се примери одликују афективношћу и субјективношћу. При томе, посебну пажњу смо обратили на избор именица, придева и глагола, на метафоре и на поређења, на савете, на ублажавање онога што је изречено, на необичне спојеве речи, као и на експресивност и емоционалност.

4. Преглед литературе

Спортски коментари, али и спортски дискурс уопште, били су предмет анализе у неколико радова. У наредним пасусима приказаћемо делове из литературе који су важни за наше истраживање.

4.1. О језику спортских коментара писала је В. Половина (1998: 397–408). Ауторка је, најпре, одредила коментар као тип дискурса, а спортски коментар као подтип таквог коментара (Половина 1998: 397). Описала је његове карактеристике на лексичком, морфолошком и синтаксичком нивоу. Говорећи о аспектима којима се одликује језик коментара, Половина је посебну пажњу посветила комуникативним аспектима и односу између коментара и говорних чинова. Тако однос између коментатора и слушалаца (гледалаца, читалаца) сматра једном од одлика коментара (Половина 1998: 399). Осим тога, фокусира се на језичке одлике директног, тзв. живог коментара, али и на разлику између директног радијског и директног телевизијског коментара. Мало је, међутим, речи о писаним спортским коментарима.

4.2. Фразеолошке особености спортског језика биле су предмет истраживања Д. Мршевић-Радовић (1978: 121–129). Иако је једна од тежњи спортског чланка да буде информативан, веродостојан и разумљив, према речима ауторке, он треба да буде и експресиван да би привукао пажњу читаоца и како би емоционално деловао на њега (Мршевић-Радовић 1978: 122). Наиме, „читалац сам често познаје чињенице, али жели да их види прокоментарисане, сагледане из другог угла. Тада спортски новинар није више репортер-очевидац већ субјективни коментатор, а неутрални стил његовог чланка постаје стилски обојен, експресиван” (Мршевић-

Радовић 1978: 122). Када су у питању писани текстови, ауторка сматра да се језичка афективност, односно експресивност, најчешће огледа у избору речи, њиховим везама и распореду у реченици. Наводи, такође, да се језик спортског текста одликује обиљем фразеологизама који потичу из свих сфера, те се као готови термини уносе у спортски језик и везују за нове садржаје (Мршевић-Радовић 1978: 128).

4.3. Спортски дискурс је једна од значајних тема када је у питању анализа јавног дискурса, те му је посвећен одељак зборника *Javni diskurs Srbije: kognitivističko-kritička studija* (Silaški и др. 2009: 176–194), у коме се односи метафоре и метонимије истражују на примерима насловâ. Њима се бавила и Н. Силашки у раду *Sportski diskurs u svetlu kognitivne lingvistike – konceptualizacija pobede i poraza u naslovima* (2009: 107–121), у коме је, на примеру наслова из спортских новина, истраживала метафоричност као одлику спортског дискурса уопште. Пишући о карактеристикама и функцијама новинског наслова, наводи да нас они ретко „фактографски обавештавају о резултатима спортских такмичења, који су, по изласку из штампе дневних (а поготово недељних) новина, у време огромне брзине протока информација, по природи ствари већ ‘стара вест’. Коментари новинара, изјаве играча, анализе надметања, предвиђања резултата, клађења итд. јесу најчешћи разлози због којих се такве новине читају (Silaški 2009: 110).

4.4. Када је реч о новинарским жанровима, важно је напоменути да су они предмет студија многих аутора који се баве новинарством или аутора који проучавају језичке одлике новинарских жанрова. Навешћемо неке од њих.

Љ. Рајнвајн један је од истраживача који истиче промену која се догодила у свету новинарства. Реч је, наиме, о томе да је новинарство, уз свој задатак да обавештава и информише, „dobilo i drugu kompleksnu ulogu – da objašnjava i komentariše, propagira i kritikuje” (1988: 83). У складу са тим, мења се и улога коментара. Наиме, сматра се да је коментар „prvo i najbrže reagovanje na nešto, sav usmeren na izazivanje i prvog utiska javnosti i na njeno najbrže reagovanje” (Rajnvajn 1988: 120). Међутим, одлика коментара и јесте „u tome da ceo sistem ubeđivanja bude toliko dinamično i tako operativno razrađen da deluje, prvenstveno na instikt [sic!] i emotivnost publike. Dok, naprimer [sic!], članak treba prevashodno shvatiti, komentar se mora, pre svega, osećati” (Rajnvajn 1988: 120–121). Када настоји да делује на осећања људи, он у јавности постиже још већу заинтересованост. Према речима Љ. Рајнвајна, најчешћи су афирмативни и критички коментари (1988: 112).

Премда за наше истраживање није од великог значаја врста новинарског текста из које су ексцерпирани примери, треба нагласити

да се у литератури у последње време све чешће говори о хибридизацији жанрова. Под овим процесом подразумева се мешање новинарских жанрова до ког долази због велике брзине преношења вести. Наиме, она утиче на њихову форму, те од фактографских постају аналитички, дајући тумачење догађаја и шири контекст (Спасић 2016: 9).

4.5. Посматрајући наведене изводе из литературе, можемо приметити да је већина радова која говори о језику спорта или спортских коментара у данашњем тренутку прилично застарела. Осим тога, будући да у време писања тих студија није било интернета (или још увек није био доступан свима), нема ни помена о језику који се може читати на спортским порталима. Такође, акценат је често стављен на однос између коментара на радију и на телевизији, док се о писаним коментарима може наћи врло мало информација.

Каснији радови, ипак, у фокус истраживања смештају управо писане спортске текстове. Међутим, и даље је средиште интересовања посвећено спортским вестима у штампи, те нема много анализа спортских текстова са електронских портала.

II Анализа грађе

1. Евалуативни коментари у штампаним текстовима

Пре анализе коментара-евалуације у спортским текстовима у дневној штампи, важно је нагласити следеће ствари. Прво, с обзиром на то да је проток информација данас веома брз³ и да у готово сваком тренутку можемо да сазнамо оно што нас интересује, поставља се питање ко данас чита спортске новине. Одговор на то нуди Н. Силашки, истичући да се новине данас и даље читају, и то најчешће због коментара новинара, изјава играча, различитих анализа и сл. (Силашки 2009: 110). Другим речима, читалац познаје фактографију, али га интересује аналитички аспект (пре свега, вредновање), како би употпунио слику о датом догађају.⁴ Стога је

---

³ Пишући о одликама новости, Љ. Рајнвајн као кључну одлику издваја брзину. Наиме, сматра да се, уколико новост није откривена и саопштена на време, она „*namah pretvara u svoju suštu suprotnost, u svog najvećeg neprijatelja, u – već poznatu stvar*” (Рајнвајн 1988: 15).

⁴ Међутим, постоје и обрнути случајеви. Анализа корпуса је показала да се у текстовима *Спортског журнала* поједини коментари готово сведе на само описивање, те да имају врло мало елемената вредновања. У питању су вести о којима просечан читалац тих новина није могао да се информише – фудбалске утакмице у нижим лигама, неке кошаркашке утакмице, одбојка, ватерполо, као и женски спортови. С обзиром на то да су у питању спортски догађаји који се углавном не преносе на телевизији (или се не помињу на интернету), најважнија функција новинских вести јесте да саопшти кључне информације важне за развој догађаја, те нема много простора за евалуативне коментаре.

један од кључних задатака спортског текста да пружи нову перспективу и да привуче пажњу читалаца.

Будући да су информације на интернету лако доступне, све је теже подстаћи читаоца да прочита новине и да из њих сазна оно што га занима. Иако се писани коментари разликују од оних који настају током директног извештавања на телевизији или током радио-преноса, јер новинари имају времена да уобличи своје мисли, и њихови коментари одликују се експресивношћу. Да би скренуо пажњу на себе, новински текст мора да поседује димензију валоризације, а њу често прати афективност.

Као што је наведено, евалуативни коментари се најчешће поларизују на похвале и на покуде (Половина 1998: 404), како је уочено и у нашој грађи. Кренућемо, најпре, од похвала.

1.1. Похвале у текстовима из дневне штампе

У наредним пасусима биће представљене основне одлике похвала у штампаним текстовима. Предмет похвале може бити утакмица, начин игре, неки потез, погодак или сам играч. Сви коментари имају одређену структуру: износе неку информацију, али је присутан и лични став аутора.

1.1.1. Субјективни став новинара се уочава у употреби речи које имају похвалну конотацију, какве су лексеме *сјајно* и *незаборавни* из примера који следе.

(1) После другог гола Партизана, уследио је нешто досаднији период игре, није било узбуђења све до 71. минута: Милош Јојић је сјајно упослио Рикарда, шпиц са Зеленортских Острва се нашао очи у очи са Ранђеловићем и рутински „боцнуо” лопту преко њега.⁵

(2) Незаборавни меч на „Далушу” Орлови су одиграли још 14. новембра 2021.

У примеру (1) уочавамо својеврсни опис ситуације на терену (*нешто досаднији период игре; није било узбуђења*), а потом се хвали начин на који је Јојић упослио Рикарда – *сјајно*. Похвала утакмице дата је у примеру (2), те се меч назива *незаборавним*.

1.1.2. Спортски новинари често „правдају” начине на који је одређена екипа дошла до успеха, што уочавамо у следећем примеру:

(3) Црвено-бели су добили утакмицу са пуно преокрета, можда теже него што су неки очекивали, али Цибона је талентована екипа и играла је добро.

---

⁵ Сви примери који су наведени у тексту рада преузети су у изворном облику, онако како су забележени у дневној штампи, односно на електронским порталима.

Аутор на извештајном начину брани црвено-беле, а то чини, прво, употребом речце *можда*, чиме се ограђује, али и похвалом коју упућује екипи Цибоне. На тај начин, успех Црвене звезде представља још већим.

1.1.3. Метафоре представљају једну од најзначајнијих одлика спортског дискурса, а могу се уочити и у евалуативним коментарима. Њима се постиже експресивност и придобија се читаочева пажња. Осим тога, исказ постаје необичнији. У наредном примеру се један играч посматра у светлу загонетки и енигматских задатака, те се изједначава са *нерешивом енигмом*:

(4) Квинси Мениг је био нерешива енигма за дефанзивце Радника, правио је дармар по боку [...].

На тај начин, његова игра се представља као недокучива, али се уједно и одбрамбени играчи представљају као неспособни да реше задатак. Тиме се појачава утисак о виртуозности играча Менига.

1.1.4. У вези са метафорама, издваја се концептуализација поновног успеха као ренесансе, односно поновног рађања. Наиме, у питању је једна од чешћих метафора у текстовима спортских новинара, а можемо је уочити и у наредним примерима.

(5) Свесни су и они били да је Ненад Лалатовић препородио Раднички 1923, који је и пету утакмицу завршио без примљеног гола.

(6) Ренесанса по Ђавију [наслов]

(7) Барселона је дефинитивно процветала, првог дана пролећа демолирала је Реал у сред Мадрида (4:0), а победа је могла да буде и убедљивија!

Када одређени клуб неко време не постиже победе, његов успех после тог периода поима се као поновно рађање (или цветање), односно као ренесанса. Алузијама на добро познате и прихваћене појмове (каква је ренесанса), језик постаје стилски обојен, али се и коментари новинара сматрају поткрепљенијим и ауторитативнијим (в. Мршевић-Радовић 1978: 122). Примери (6) и (7) припадају истом новинском тексту, а новом тренеру Барселоне (Ђавију) приписују се заслуге за бољу игру клуба.

1.1.5. У спортском дискурсу нарочита пажња се посвећује појму вертикалности (в. Силашки 2009: 117). Наиме, оно што је добро налази се горе, док је оно што је лоше – доле (Кликовас 2004: 23). Такав когнитивни појам уочавамо и у следећем примеру:

(8) Ангелина Топић звезда која долази [...] Јасно је као дан, Ангелини је само небо граница...

Овде се спортисткиња изједначава са звездом, а у исто време јој се предвиђа велики успех, те је граница *небо*. Дакле, пут успеха је вертикалан пут, те се успешан спортиста налази горе, у висинама у којима су и звезде.

1.1.6. У наредном примеру јасно се може уочити субјективни став аутора, али и афективна обојеност коментара:

(9) Онда је Богдан Богдановић експлодирао у последњој четвртини, потпуно преузео контролу игре, довео домаће на праг преокрета... И потом више није добио ниједну лопту, већ је Јанг покушао да реши све. И Атланта је изгубила, а са Богданом на терену за 33 минута имала је плус шест.

Наиме, коментатор хвали играча, при чему користи експресиван глагол *експлодирати*. Ниже асиндетске реченице појачавајући узбуђење. Међутим, оно се прекида тротачком, која означава паузу. Наредна реченица, ипак, представља суптилну покуду упућену тренеру Атланте, будући да коментатор сматра да поменутог играча није требало слати на клупу, те да је његов изостанак са терена утицао на то да Атланта изгуби. Да би поткрепио своју тврдњу, новинар наводи *а са Богданом на терену за 33 минута имала је плус шест*. Наиме, статистичка чињеница му служи као својеврсна потврда за оно што је претходно изрекао.

1.1.7. Експресивност се постиже и употребом речи које нису карактеристичне за спортски дискурс. Такве су речи *икс фактор* из примера који следи.

(10) Да Нови Пазар има играче на клупи који осим срца поседују и икс фактор показао је 88. минут.

Наиме, онај ко поседује тзв. икс фактор сматра се харизматичним, предодређеним за успех и сл.

1.1.8. У грађи су забележени примери у којима се уочава необична употреба речи. Тако се у примеру (11) играчи Сурдулице називају *хитом наставка првенства*, а такво именовање је за коментатора „епитет“:

(11) Сурдуличани су остварили трећу победу на трећем гостовању, као домаћини су сва три меча играли нерешено и потврдили епитет хита наставка првенства.

Такође, ексцерпиран је пример у коме се игра на утакмици изједначава са *добром клавирском партитуром*, што је у вези са наводом да је преузимање израза из других функционалних стилова (и сфера) карактеристика спортског језика.

(12) Као по доброј клавирској партитури смењивале су се екипе у нападима, али су одбране до краја сусрета ипак биле чврсте и нису поклекле.

Фудбалери се сматрају уметницима, а фудбал се, као игра, изједначава са уметношћу.

1.2. Покуде у текстовима из дневне штампе

1.2.1. Покуде се у спортским коментарима, такође, често јављају. За разлику од похвала, оне немају толико утврђену структуру, већ се међусобно углавном разликују. Ипак, анализирајући примере из корпуса, уочили смо да се у покудама чешће ублажавају вредносни судови. Наиме, негативан став о догађају, поступку, играчу итд. јачи је од позитивног, а може да изазове и снажне реакције код читалаца. Стога се неретко слаби оштрина онога што је изречено.

(13) За три минута оба тима су постигла по два коша, што јасно говори како је лоше стање владало на паркету.

(14) Јасно је да је са овим слабашним играчима, од којих многи не завређују Партизанов дрес, Александар Станојевић извукао максимум максимума.

Својеврсно ублажавање новинаревог суда се у примеру (13) огледа у изношењу факта, односно статистичког податка који поткрепљује тезу коментатора да је стање на паркету било лоше. Са друге стране, у примеру (14), аутор обезличава реченицу и почиње је са „јасно је”. На тај начин, његов став да је тренер „извукао максимум максимума” представља се као врло очигледан, а уједно се сугерише и да је сваки читалац дошао до истог запажања. Такође, неки играчи Партизана називају се *слабашним*, што је еуфемистична замена за реч *лош*.

Ублажавање потенцијалног закључка који би неки читалац могао да изведе, уочава се у наредном примеру.

(15) Не може да им се приговори да нису желели победу, али било је све отежано том одбраном гостију, који су на то били присиљени после искључења Матовића већ у шестом минуту.

Наиме, коментатор брани играче, тврдећи да *не може да им се приговори да нису желели победу*, али је од њихове жеље да победе била јача чињеница да је екипа гостију имала специфичну одбрану. Дакле, уколико је неки читалац након утакмице помислио да жеља играча није била довољно јака, овај коментар имао би циљ да му промени мишљење, или да га макар ублажи.

1.2.2. И у сегментима коментара који представљају покуде наилазимо на употребу лексема и конструкција које имају снажну експресивну конотацију. Таква је лексема *дебакл*, из примера (16), којом се описује пораз на свом терену од екипе која је знатно слабија:

(16) Није срамота изгубити, али остати без бодова на својој територији од тима који се бори за опстанак, то је већ дебакл.

Наилазимо и на пример у коме коментатор упоређује слабост садашње управе клуба са његовим претходним управама:

(17) [...] погрешан потез далеко најслабије управе коју је икада имао Партизан.

У овим примерима присутна је и нота афективности, као и примеса субјективног суда. То је посебно уочљиво у реченици (17), у којој нема чињеничних потврда да је тренутна управа клуба заиста и најслабија, али је новинар ипак назива *далеко најслабијом*. Речју *далеко* појачава се оштар суд, који је могао проizaћи само из његовог разочарања.

1.2.3. Да би се појачао значај речи које износе, коментатори умеју да се послуже пословицама, као у примеру (18).

(18) Пролеће је, ипак, показало да су се занели у успеху, у смислу „не може нам нико ништа”, али ко високо лети ниско пада.

Примећујемо да су овде инкорпорирана два навода. Први се, при томе, односи на стих популарне песме (*не може нам нико ништа*), док други представља општепознату пословицу (*ко високо лети, ниско пада*). Помињањем познатих изрека или навода појачава се вредност суда, али се постиже и његова већа ауторитативност, о чему је било речи раније (в. 1.1.4). Наиме, будући да је истина која се наводи општеприхваћена, ауторов суд добија званичнији тон (Мршевић-Радовић 1978: 123).

1.2.4. У наредном примеру дата је оцена суђења.

(19) Судија је иритирао домаћина тенденциозним суђењем у корист Панчеваца, није утицао на коначан резултат, али није адекватно ни санкционисао крађу времена и ваљање по терену Динамових играча.

Наиме, оно се назива *тенденциозним*, а таквим поступком судија је *иритирао* домаћина. Иако, према речима коментатора, није утицао на коначан резултат, у његовом послу је било пропуста. Да је аутор текста помало и субјективан, уочавамо у чињеници да лежање појединих играча на терену назива *ваљањем*, те да сматра да вероватно нису били повређени, већ да су лежали како би искоришћавали преостало време, што он назива *крађом*.

2. Евалуативни коментари у текстовима са интернета

Као што је наведено, с појавом интернета информације су постале лако доступне ширем читалачком слоју публике, те се уочава да се штампани медиј полако потискује. Многи часописи, наиме, имају и штампана и електронска издања, па се одређени број људи често одлучује за електронске портале. Осим тога, интернет поседује још једну предност – текст може да буде објављен одмах након догађаја и вест је увек актуелна. Из тог разлога се често догађа да, када су у питању спортски догађаји,

новинари немају сувише времена да пажљиво осмисле текст да би он што пре био пласиран. На многим сајтовима могуће је такозвано живо праћење утакмице, у коме се на језгровит начин из минута у минут пише шта се догађа на терену. Како читаоци најчешће знају резултате и како постоји мноштво електронских портала који прате спорт, да би се привукла шира публика, све чешће се појављују текстови у којима се коментарише ток игре и у којима се оцењују играчи. Такви чланци углавном не садрже много текстуалних сегмената који се односе на описивање, већ је тежиште на вредновању. То је посебно карактеристично за важније фудбалске и кошаркашке утакмице, каквим се сматрају дербији, европска такмичења српских клубова, као и такмичења српске репрезентације.⁶

Стога је интересантно посматрати језик таквог текста, који настаје одмах након догађаја, и упоредити га са језиком коментара у штампаним медијима.

2.1. Похвале у коментарима са електронских портала

2.1.1. У раду је већ поменут однос који се успоставља између коментатора и читалаца, а он се сматра једним од кључних комуникативних аспеката када је реч о коментарима. Осим говорних чинова похвале и покуде, у неким сегментима јасно се може уочити присуство других појава које могу да представљају маркиране говорне чинове. Реч је, наиме, о ситуацијама у којима се коментатори „обрате” онима који никако не могу да им буду тренутни саговорници” (Половина 1998: 404). Такви су наредни примери, у којима се хвале играчи.

(20) Некада су ту били Алесандро Дел [sic!] Пјеро, па Андреа Пирло и могли сте да видите како понека длака седи противничким тренерима док су мајстори слободних удараца хватали залет.

(21) [...] Да нас не схватите погрешно, али понекад нам буде жао што [је] Александар Драговић део фудбалске Србије. Он је за оне утакмице које се играју уторком и средом.

(22) Доминирао у ваздуху, са неподношљивом лакоћом решавао и ситуације када је иза леђа имао везисте и штопере црно-белих. Задатак број један за Управу Црвене звезде: задржати можда и најбољег штопера у овој деценији што је дуже могуће.

У примерима (20) и (21) коментатор се обраћа читаоцима (*могли сте да видите; да нас не схватите погрешно*). Тим обраћањем показује да је свестан публике за коју пише. Осим тога се, у примеру (20), на овај начин читаоци „увлаче” у оно што представља сама похвала. Наиме, као да су били сведоци онога о чему коментатор тако експресивно пише. Такође,

⁶ У питању су, наиме, спортски догађаји који интересују многе посетиоце електронских портала. Другачија је ситуација када су у питању спортови које не прати већи број људи. У том случају, већи је акценат на описивању него на вредновању.

у овом примеру уочавамо и хиперболу, будући да се, најпре, појављивање седих власи не може лако уочити, а потом и зато што противнички тренери нису заиста постајали седи. Двоструким преувеличавањем појачава се експресивност израза, али и сама похвала упућена играчима – задавали су бриге од којих се одмах седело, а то су сви могли да виде.

Са друге стране, у примеру (22) коментатор се индиректно обраћа управи клуба са задатком да задржи играча. Према мишљењу аутора, у питању је можда и најбољи штопер у овој деценији. Коментатор јасно исказује своје мишљење, које је вероватно и субјективно, а евалуативни коментар је и афективан. То се огледа и у необичном избору речи, какве су *неподношљива лакоћа*, а оне представљају алузију на роман М. Кундере *Неподношљива лакоћа постојања*.

2.1.2. И коментари са електронских портала одликују се метафоричношћу. Међутим, чини се да су, у односу на метафоре из дневне штампе, ове метафоре много експресивније и слободније. Пре свега, у примеру (23) фудбалски клуб се концептуализује као машина, која може и да се поквари, а играчи су представљени као мајстори који могу да је поправе. Осим тога, фудбалери су креативни, те „измишљају” голове.

(23) [...] пре свега захваљујући мајсторству Карима Бенземе[,] који је поново “измишљао” голове када је Реалова машинерија затрокирала.

Даље, одбрана тима се концептуализује као ланац, а играчи представљају његове карике, као у наредном примеру. Ту постоји и сликовна метафора (посматрање низа играча као ланца) на основу устаљеног, метафоричког фразеологизма (најслабије место у некој целини је најслабија карика у ланцу). Експресивност се уочава и у овој реченици, а чини се да коментатор толико жели да онеобичи свој исказ да посеже за конструкцијама које нису потпуно смислене (*као да једини има жар у очима да промени слику на терену*).

(24) Најчвршћа карика у, иначе, слабом ланцу Партизанове одбране. Деловао је енергетски као да може да издржи две везане утакмице, као да једини има жар у очима да промени слику на терену кад је кренуло по злу за његов тим.

Слично је и у примеру (25), у ком се игра везног реда пореди са разбијеним нитима. Наиме, како везни ред заиста и представља средишњу везу са одбраном и нападом, коментатор одлучује да се послужи својеврсном игром речима. Осим тога, играч који је достојан дербија представља се као превозно средство, будући да мора да има *пун резервоар бензина*.

(25) Грешио јесте, али се репрезентативцу Габона играо фудбал, гледао је да пасовима унапред скупи нити разбијене игре везног

реда српског шампиона. [...] Достојан дербија, играо је са пуним резервоаром бензина.

У похвалама и покудама присутна је дихотомија *прави : лажни*. Наиме, уколико неко поседује адекватне квалитете, коментатор га назива *правим*, као у примеру (26). У поменутој реченици се играч пореди са животињом (и то са змијом), која може да уједе противника, те се он концептуализује као жртва, односно плен.

(26) То је прави нападач. Када је Поповић одбранио ударац Катаија, Охи се претворио у кобру и ујео вечитог ривала.

У примеру који следи тренер се пореди са антибиотиком, који, иначе, има функцију да заустави развој бактерије. У складу са тим, друга екипа се представља као бактерија. Ефекат који се тиме постиже врло је експресиван. Међутим, то као да коментатору није довољно, те наставља наводећи да је тренер и *њен целат*. Дакле, може да „пресуди” другој екипи.

(27) Био је тих месеци Александар Станојевић слављен, с разлогом хваљен, постао прави стрепотомичин [sic!] за Звезду, њен целат.

2.1.3. Коментари са електронских портала обилују необичним поређењима и снажном, експресивном лексиком. Тако се у примеру (28) играч назива *прошлогодишњим бонус пачетом* (наиме, био је резерва), а потом и *најфинијим лабудом*. У питању је алузија на познату бајку, која појачава написани исказ. Осим необичног поређења, у датом примеру уочавамо и несвакидашњу допуну уз глагол *плени*ти. Наиме, уз ову глаголску лексему употребљавају се лексеме који имају позитивну конотацију. У овом случају се то мења, те је глагол допуњен и именицом позитивне конотације (*елеганција*), али и именицом која поседује снажну негативну конотацију (*агресија*).

(28) Прошлогодишње бонус паче, претворило се у најфинијег лабуда српског шампиона. Пленио је агресијом и елеганцијом, узео велики број чистих лопти, прихватавши [sic!] дуеле један на један на своја млада плећа.

Реченице које следе су, такође, примери необичних поређења.

(29) [...] скакао је као камиказа на високе лопте показавши да може да буде припадник 63. падобранске бригаде. Специјалац који је стигао да буде значајан зачин у акцији код другог гола.

(30) Чувао је и носио лопту пред насртајима везиста Партизана као најразмаженије дете испред новобеоградског солитера.

Наиме, у примеру (29) играч који се хвали истовремено се представља кроз неколико различитих слика – као камиказа, као припадник падобранске бригаде и као зачин. Са друге стране, у реченици (30) понашање играча пореди се са *најразмаженијим дететом испред новобеоградског солитера*. На тај начин се експресивно осликава вештина везисте Партизана да добро чува и носи лопту.

2.1.4. У насловима електронских портала често се упућивање похвале постиже употребом хиперболе, коју уочавамо и у наредна два примера.

(31) АЛЕКСАНДАР ВЕЛИКИ: Митровић поставио рекорд по броју голова

(32) ШЕСНАЕСТЕРАЦ ЈЕ ЊЕГОВО КРАЉЕВСТВО Када уђе у казнени простор, Митровићу НИКО НИШТА НЕ МОЖЕ

Најпре, у примеру (31) видимо да се фудбалер Александар пореди са моћним и познатим владаром, Александром Великим, чиме се засигурно постиже јак ефекат и привлачи се пажња читалаца. У другом наслову (32) исти фудбалер се посматра као краљ, а његову апсолутну доминацију коментатор представља речима *нико ништа не може*, које су и визуелно истакнуте, како би појачале утисак које поменуте речи треба да изазову код читалаца.

2.2. Покуде у коментарима са електронских портала

2.2.1. Метафоре су, такође, једно од основних језичких средстава за упућивање покуда, па се тако фудбалери пореде са ентитетима који могу да се запале, да горе и да се угасе, као у примеру (33).

(33) Од тог тренутка Јојић као да се „угасио“. [...] Толико је било непријатно да је после наредног дуела, у коме је дозволио Михајлу Бањцу да му украде фудбал, тренер Станојевић подигао с клупе Лазара Марковића [...]

Ипак, коментатор се ограђује од свог исказа поредбеном реченицом са везничким спојем *као да*, који се употребљава за поређење са хипотетичком ситуацијом, а не са реалном (Станојчић/Поповић 2012: 334). У наведеном примеру видимо и лични, субјективан доживљај спортског новинара у вези са оним што се догађало на терену (*толико је било непријатно*).

И у коментарима са интернета присутно је представљање играча као уметника, с тим што је у наредном примеру фудбалер назван уметником који је свирао фалш ноте, те готово да није личио на себе.

(34) Звездин уметник је вечерас свирао фаллш [sic!] ноте. Не памти се када је у једном дербију Александар Катаи имао овако лимитиран учинак до границе препознавања.

Алузију на општепознате појаве и наводе уочавамо у примеру (35), у ком се играч назива *Ахиловом петом*.

(35) Већ пре крај првог полувремена Италијан се ухватио за ложу, показавши да ће бити Ахилова пета директног и храброг фудбала Дејана Станковића.

У наредној реченици се буђење играча, односно његово покретање, називајако *сложеном операцијом*. Мисли се, наиме, на математички задатак

са више непознатих, те да би тренер подстакао поменутог играча, морао би претходно да реши врло комплексан изазов, што је тешко остварљиво. Коментатор на извештај начин нуди лично, афективно виђење проблема које има поменути играч.

(36) Али буђење Милана Павкова је јако сложена операција, озбиљан тренерски задатак са више непознатих.

2.2.2. Експресивност постоји и у примерима који следе. У реченици (37) учинак играча се, будући да се понавља, пореди са репризама домаћих серија на РТС-у. Наиме, овај пример је врло интересантан будући да је новинар детаљније изнео своје мишљење у вези са непрестаним репризирањем серија, али је, како се чини, то учинио јер сматра да није једини који тако размишља. Другим речима, поређењем константног лошег учинка са репризама домаћих серија, новинар је привукао пажњу свих оних који о репризирању мисле исто што и он.

(37) Лош учинак против Звезде репризирају као домаће серије на РТС-у. И на њима сећања на „главне глумце“ бледе, имају све мању публику и склоњене су из „прајм“ термина. А онда их мало ко гледа.

У примеру (38) налазимо дихотомију *прави* : *лажни*, о којој је раније било речи.

(38) Ово није „прави“ Александар Станојевић. Ово је нека друга, слабија верзија.

2.2.3. У наредним примерима, поред процене и вредновања, коментатори шаљу поруке у виду савета. То се, међутим, чини на суптилан начин. Играње без енергије сматра се *јако погрешним резон* (пример 39), те се сугерише Италијану да промени мишљење, а да се онда другачије и понаша. Новинар, такође, оправдава неке поступке играча, како би ублажио изречену покуду.

(39) Јако мршав учинак који може донекле да се оправда недавном залеченом повредом. Нешто друго озбиљно може све да забрине све инстанце у Љутице Богдана. Италијан игра без било какве енергије као да части присуством тим и клуб. Јако погрешан резон.

Покуде се, наиме, ублажавају и саветима, односно проценама шта треба променити или шта је могло боље бити учињено, што уочавамо у наредном примеру. Такође, своје мишљење да је играч *један од криваца за гол* коментатор овде аргументује чињеницом да је управо након његове грешке постигнут погодак, а он је даље усмерио ток утакмице.

(40) Један од криваца за први гол Звезде, морао је боље да мотри на Катаија, а тај детаљ је усмерио ток дербија, јер је из одбитка Охи поентирао.

2.2.4. Као што је поменуто, новинари често оно што би могао да буде њихов став представљају као општи, како је у следећем коментару.

(41) Можда се највише сумња у одлуку да Бранко Лазић буде проглашен за најбољег дефанзивца лиге јер по мишљењу навијача није ни најбољи у Црвеној звезди. Утисак је да је награда додељена по аутоматизму, као да то нико не би могао да оспори или на основу неких старих заслуга. Далеко од тога да је Лазић лош дефанзивац, али просто било је много оних који су полагали право на ово звање.

То се чини навођењем обезличених конструкција (*можда се највише сумња..., утисак је да...*). Осим тога, помиње се и мишљење навијача, којим се поткрепљује изречена процена. Међутим, чини се да поменути утисак припада управо новинару, као и да он највише сумња у одлуку да одређени играч буде проглашен најбољим дефанзивцем.

2.2.5. Како би донекле ублажили експресивност, новинари се често изражавају апстрактно, те се може наићи на примере коментара у којима постоји својеврстан контраст. На пример, у коментару (42) најпре се помиње *плес четвороструког узастопног шампиона* (дакле, екипа се посматра као уметник, и то као плесач), а онда и бирократска конструкција *притисак морања услед данашње победе Партизана*, у којој се налази више именичких јединица у генитиву. Коментар се, ипак, завршава експресивном сликом: расквашен терен претвара се у полигон мучења.

(42) Очекивало се да Црвена звезда згроми Чукарички, с обзиром на плес четвороструког [sic!] узастопног шампиона у Бачкој Паланци и притисак морања услед данашње победе Партизана. Међутим, расквашен терен Маракане претворио се у полигон мучења за изабранике Дејана Станковића.

У примеру (43) такође постоји покушај да се израз учини вишим преузимањем термина из другог дискурса, какви су *персонификација* и *синтагма*. Новинар је, међутим, вероватно имао на уму неку другу реч уместо персонификације (*можда живи пример, отелотворење или постварење*), што показује да не познаје добро област из које преузима термин. Тако је и са термином *синтагма*, јер *шта би било да је било* не представља пример синтагме, већ реченице. Употребом ових лексема новинар је, вероватно, желео на поетичан начин да нагласи како посматра неискоришћени потенцијал играча.

(43) Холанђанин је персонификација [sic!] синтагме „шта би било да је било“.

2.2.6. Приликом изношења покуда, новинари умеју да буду и врло субјективни и да износе своје виђење играча, тренера, игре и сл., као у примеру који следи. Могло би се, наиме, закључити да је коментатор симпатизер Црвене звезде, будући да је њена игра код њега произвела емоционални утисак – иритирало га је што неко време није било голова.

(44) Не памти се када је Црвена звезда била толико иритантна, али је имала среће да поведе на време.

Ипак, тај став ублажава тако што обезличава реченицу, те као да она може да припада било коме (*не памти се...*).

3. Сличности и разлике међу евалуативним коментарима у дневној штампи и на интернету

Коментари-евалуације се и у новинама и на електронским порталима одликују употребом именица, придева и глагола који су изразито експресивни. Такође, у оба медија налазимо елементе афективности.

Са друге стране, иако спортске коментаре начелно одликује метафоричност, анализа грађе је показала да евалуативни коментари на интернету садрже више метафора у односу на текстове из дневне штампе. Такође, такве метафоре су много „слободније” и необичније од метафора у новинама. Наиме, за спортске чланке у новинама чешће се везују устаљенији изрази. Другим речима, мање се експериментише, будући да се настоји да новинарски жанрови на неки начин одрже своју структуру и да буду препознатљиви. Стога, иако садрже неке необичне спојеве речи, они су у дневној штампи сведенији у односу на спојеве који се могу прочитати на порталима. Као што је наведено, мноштво постојећих вести на интернету и брзина њиховог објављивања један су од разлога због којих аутори чланака посежу за необичним конструкцијама – потребно је привући читаоца, произвести емоционални или мисаони утисак код њега, а онда га и задржати.

Дакле, карактеристике евалуативних коментара у текстовима спортских новинара разликују се у односу на језички медиј у коме су настали. Тако на електронским порталима налазимо више експресивнијих поређења, а када су у питању покуде, често се може догодити да их прате савети. Иако и у једним и у другим коментарима-евалуацијама наилазимо на ублажавања судова, она се различито износе. Наиме, спортски новинари се у дневној штампи чешће ограђују од онога што су написали употребом речца или изношењем статистичких података, док се аутори коментара на интернет сајтовима, како би ублажили своје евалуације, чешће служе целим обезличеним реченицама или поредбеним реченицама са везничким спојем *као да*. Осим тога, текстови у дневној штампи садрже више сегмената описивања, док у текстовима са интернета преовлађују сегменти вредновања.

III Закључна разматрања

Овај рад се бавио анализом евалуативних коментара у спортским текстовима који потичу из дневне штампе и са интернета.

Полазећи од хипотезе да се коментари-евалуације у спортским чланцима углавном поларизују на похвале и на покуде, на примерима из корпуса смо анализирали њихове одлике, језичке специфичности, али и комуникативне и друштвене аспекте њиховог настанка. Корпус је састављен од 200 примера – половина је ексцерпирана из спортских штампаних текстова, а половина из спортских вести са интернета.

Анализа корпуса је показала да је, и у једним и у другим спортским текстовима, поред фактографије изузетно важна и анализа, односно вредновање. Ипак, чешће се процењује и валоризује на интернету, док се у дневној штампи чешће описује, премда се и у спортским новинама све више наилази на експресивне евалуативне коментаре.

Када је реч о похвалним коментарима у дневној штампи, истраживање је показало да се они остварују употребом лексема са позитивном конотацијом, које су врло често експресивне. Затим, коментари похвале одликују се и употребом метафора, као и необичним спојевима речи. Такође, у текстовима из дневне штампе приметно је ублажавање покуда са циљем да се утиче на свест читалаца.

Покуде у коментарима из дневне штампе такође се одликују употребом врло експресивних лексема. Међутим, изрази покуде се и ублажавају изношењем статистичких чињеница, као и својеврсним оградама. Да би поткрепио свој суд, новинар уме и да инкорпорира читаве пословице, као и општепознате наводе.

Са друге стране, неке похвале са електронских портала садрже различите видове обраћања, којима се и читаоци на изванредан начин укључују у текст. Затим, аутори на интернету чешће пишу текстове са слободнијим и експресивнијим метафорама. Такве, снажне слике граде се и уношењем врло необичних спојева речи, као и необичним поређењима и хиперболама.

На интернету, евалуативни коментари који се односе на покуде такође обилују метафорама и експресивним поређењима. Покуде се поткрепљују познатим наводима, али се од њих новинари и ограђују, а често их и ублажавају. Могу бити праћене различитим саветима и проценама новинара.

Може се, на име, закључити да су поједине разлике међу евалуативним коментарима из дневне штампе и оних са интернета условљене језичким медијем. Ипак, на крају је важно напоменути да овај рад представља само покушај да се осветли природа евалуативних коментара у данашњим спортским текстовима. Да би анализа била целовитија и да би садржала

више закључака, било би потребно спровести шире истраживање које би укључило већи корпус примера и све врсте коментара, од штампаних, преко радијских и телевизијских, до оних са интернета. Осим тога, било би корисно засебно посматрати коментаре у зависности од спорта који се описује, будући да се за сваки спорт везује специфичнији језик. На тај начин добила би се богатија слика о структури и одликама евалуативних спортских коментара.

Литература

- Мршевић-Радовић 1978: Драгана Мршевић-Радовић, Неке фразеолошке особености спортског језика, *Наш језик*, 23, 3/4, 121–129.
- Половина 1998: Весна Половина, О језику спортских коментара, *Српски језик*, 3, 1/2, 397–408.
- Спасић [Максимовић] 2016: Јелена Спасић, *Језичко-стилске карактеристике новинске вести и новинског извештаја* [докторска дисертација одбрањена на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу]. <https://phaidragk.kg.ac.rs/view/o:721>
- Станојчић/Поповић 2012: Живојин Станојчић и Љубомир Поповић, *Грамматика српског језика*, Београд: Завод за уџбенике.
- Тошовић 2002: Бранко Тошовић, *Функционални стилови*, Београд: Београдска књига.
- Katnić-Bakaršić 2001: Marina Katnić-Bakaršić, *Stilistika*, Sarajevo: Ljiljan.
- Klikovac 2004: Duška Klikovac, *Metafore u mišljenju i jeziku*, Beograd: Biblioteka XX vek.
- Rajnvajn 1988: Ljubomir Rajnvajn, *Stvaralaštvo novinara*, Beograd: Naučna knjiga.
- Serl 1976: John Searle, A Classification of Illocutionary Acts, *Language in Society*, Vol. 5, No. 1, Cambridge: Cambridge University Press, 1–23.
- Serl 1991: Džon Serl, *Govorni činovi: ogled iz filozofije jezika*, Beograd: Nolit.
- Silaški 2009: Nadežda Silaški, Sportski diskurs u svetlu kognitivne lingvistike – konceptualizacija pobede i poraza u naslovima, *Nasleđe: časopis za književnost, umetnost i kulturu*, 6, 14/1, 107–121.
- Silaški i dr. 2009: Nadežda Silaški, Tatjana Đurović, Biljana Rodić-Bojanić, *Javni diskurs Srbije: kognitivističko-kritička studija*, Beograd: Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta.

V. ИЗВОРИ

- ВН:** *Вечерње новости* (издање објављено 17. марта 2022. године)
- СЖ:** *Спортски журнал* (издања објављена 13. марта 2022. и 22. марта 2022. године)
- П:** *Политика* (издања објављена 15. марта 2022, 17. марта 2022. и троброј – од 30. априла до 2. маја 2022. године)

EVALUATIVE COMMENTS IN SPORTS JOURNALISTS' TEXTS

S u m m a r y

The subject of this paper represents an analysis of sports evaluative comments in the Serbian language. This research is based on a corpus consisting of examples from printed and electronic sports journalists' texts. It is based on the assumption that sports commentaries consist of two basic types of text segments – the segments following the action and comment-evaluations, and that evaluative comments are generally polarized into praise and criticism. One of the main goals of the paper is to describe the linguistic properties of comment-evaluations, to look at their communicative aspects, as well as to check whether their characteristics are determined by the language medium. The relationship between comments and speech acts is observed, and the aim is to isolate and analyze the linguistic means used to express praise and criticism. In connection with evaluative comments, issues of emotionality, expressiveness and subjectivity are also considered.

Key words: sports comments, comments-evaluations, journalism, pragmatics, Serbian language.